

Tegning: Eli Fj. Tonheim

PUGGHESTEN

At lære allting utenat det tar så mange år,
at man ikke lærer å finne hvor og når

Piet Hein

Pugging før og nå

Av Kjell A. Jensen

Presten og konfirmanten

Presten sto foran konfirmantene og hørte hva de hadde lært.

Han pekte på en i flokken og spurte om han kunne budene.

Da fikk han et uventet svar:

– Eg kan kje budene sånn så du vil me ska kunna de, på rams, men eg vett ka de handle om.

– Få høre.

– Me ska stola på Gud, og holda oss te han. Me ska kje banna. Me ska vera glad i foreldrene våre og lya de. Me ska kje stela. Me ska kje dreba någon...

Presten ble litt forvirret og lurte på om den slags kunnskaper kunne godtas.

Det var tydelig at konfirmanten hadde forstått innholdet i budene.

Presten representerte en pedagogisk måte å lære på som har preget folkeskolen fra langt tilbake i tid.

Denne måten varte mer eller mindre helt til vi fikk ny lov og nye læreplaner for grunnskolen ved slutten av 1960 årene.

Puggeskolen er forlatt, men enda klager mange på at skolen er altfor teoretisk. Klagene kommer gjerne fram i kritikken av at det er alt for mange prøver i skolen. De hevder at norsk skole er på vei til å bli en puggeskole igjen i stedet for å være en arbeids- og aktivitetsskole.

Pugging var ikke bare en måte å lære på

Pugging var også et maktredskap både for kirken og staten. Kirken og myndighetene ville at barn og voksne skulle være lydige mennesker som levde i pakt med Guds ord og holdt seg unna djevelen og hans fristelser. Innbyggerne skulle leve trygt i landet i samsvar med statens lover. Her var ikke rom for å tenke selv. Det handlet om disiplin og orden. Lærerne var gjerne strenge og utilnærmelige.

Rom for ros og oppmuntring var det liten plass til i undervisningen. Tidligere fikk ingen unge dra til sjøs før de var konfirmert. Dette var uttrykk for at de unge skulle ha lært bud og regler for hvordan de skulle ta vare på seg selv i et tøft sjømannsliv.

Inntil vi fikk nye skolelover i 1969 førte kirken tilsyn med kristendomsundervisningen. Menighetens prester kom på skolebesøk og hørte på undervisningen og samtalte med elevene.

Noen oppfattet elevene som «krukker» som en bare kunne «dytte» kunnskapen ned i.

Tidligere mente noen at pugging fremmet forståelse. De trodde at ferdigheter i å lære latin også kunne overføres til andre fag i skolen. I dag kreves det en egen metodikk for læring i de fleste fag.

Salmeversene måtte pugges

Da jeg gikk på folkeskolen i årene 1939-1946, bar undervisningen enda preg av den gamle puggeskolen. Vi måtte pugge bibelord, salmevers, forklaringene til budene og gangetabeller. Læreren min godtok at vi fikk fortelle leksen i bibelhistorie og o-fag, med egne ord, uten å gjengi, ordrett, slik det stod i læreboka.

Problemet med pugging av salmer og bibelord var ofte at de hadde et språk og et innhold som elevene ikke forstod. Salmene inneholdt gjerne vanskelige ord og vendinger som heller ikke foreldrene kunne forklare for barna.

Salmene ble gjerne gitt som hjemmelekser. Jeg tenker enda med gru på den gangen vi hadde salmen «Sions vekter som hjemmelekse». Teksten her er fra Norsk salmebok.

Sions vekter hever røsten:
Våkn opp! Det blinker lyn i østen,
våkn opp, Guds stad, Jerusalem!
Midnatts mulm deg ruger over,
men Herrens time slår – hvem sover?
Kom, kloke jomfruer, kom frem!
Se, Herren kommer ned, stå opp ta lampen med,
la den brenne! På Jesu bud stå opp, o brud!
Han fører deg hjem til din Gud.

Jeg klarte, så vidt, å lære salmen utenat hjemme. Men da jeg stod ved pulten i klassen og ble hørt av læreren, gikk det helt i krøll for meg. Jeg unnskylte meg med at «eg kunne salmen da eg gikk hjemmefra». Det var gjerne slik at arbeidet med å lære tekster utenat, ble gitt som hjemmelekser.

Lærerens oppgave var gjerne å kontrollere at elevene hadde lært leksene.

Dikteren Alexander Kielland hadde noen nådeløse skildringer av tidens undervisningsmåter

Vi husker hvordan Lille Marius ble knust i møtet med skolens pugging. Pugging av kunnskaper har ofte fått sterk kritikk. Dette skyldes gjerne at man var mer opptatt av hvordan man lærte, enn hva man lærte. Også i vår tid har vi bruk for overlæring av kunnskaper om trafikk, i språk, og regler i matematikk, fysikk ol.

Men da må kunnskapene ha en mening og elevene må forstå det de skal pugge.

På realskolen lærte vi tysk grammatikk mens vi sang

Vi sang med stor glede: «Begenen, danken und dienen» og sluttet med: «Kondolieren, applaudieren, gratulieren.» Ramsene gikk på melodien til «Mens Nordhavet bruser».

Senere i livet tenker jeg med glede tilbake på tysktimene til lektor Torvanger.

Professor Aud Berggraf Sæbø skriver i en artikkel (Stavanger Aftenblad 30.12.22) at hun har deltatt i et forsøk på å lære elever i 8.klasse grammatikk. Elevene mimet, improviserte og gjettet mens de lærte grammatikk. Og hadde det morsomt og hyggelig.

I ungdommen gikk jeg på puggekurs for å kvalifisere meg for opptak til lærerskolen

Her hadde pugging et annet formål. Her skulle vi øve oss på å legge fram «fem fakta» fra en rekke aktuelle emner fra de fleste folkeskolefagene.

Jeg pugget Skiensvassdraget slik at det sitter langt inn i alderdommen: «Totak, Bandak, Kviteseid og Flå.»

Og fjordene i Finnmark gikk som smurt.

Men her brukte vi huskereglene, eller mnemoteknikk: «Alle, Piker, Lar, Tobakken, Være.»

En ungdomsskoleelev foreslo en gang for læreren at elevene skulle sette seg sammen to og to og høre hverandre i tyske glosser i stedet for at læreren eksaminerte en og en elev, mens de andre satt passive og hørte på. Men forslaget ble avvist av læreren med: «Det går ikke an.»

Rektor Auklend på Stord lærerskole ga oss en gang et morsomt eksempel på husketeknikk. Han nevnte at hvis vi ikke kunne huske navnet på de tidligere keiseren i Etiopia, så skulle vi bare tenke på: «Heile Høylasset.» (Heile Selassi).

Repetisjon er all lærings mor

Da jeg ble lærer, var det sjelden aktuelt å la elevene pugge.

Vi la vi heller vekt på å repetere kunnskapene til de var overlært.

Sangene og salmene og sangene om igjen til elevene kunne dem.

Ingen elever måtte sitte hjemme å pugge på noe de ikke forstod.

Klasserommet vårt var fullt av plakater og oppslag med viktige tekster som vi repeterte inntil elevene hadde lært dem.

«Ting ein kan utanåt er eigna til å overraska omverda med»

Lektor Sofie Braut skrev i en artikkel i Aftenbladet i 2014:

«Eit utanåtlært sitat eller ei strofe kan brukast til underhaldning, provokasjon, isbrytar eller når du treng å jekka deg opp i sosiale lag.

For å kunna sleppa orda laus, må du først fanga dei. Nyttig eller unyttig.

Å kunna noko utanåt er god danning. Lær deg noko utanåt, nytt eller gamalt, kort eller langt fordi det er inspirerende, fordi hjernen har store ubrukte flater til den kunnskapsverda du ber med deg. Ha noko på hjarta. Du kan få bruk for det rundt borda i foreiningar og lag.»

I stedet for å telle sauer når vi ikke får sove

Det kan iblant være mer meningsfullt å tenke på navn på steder vi har besøkt. Da opplever vi gjerne glede over minnene. Noen opplever dette slik at de sovner før de er kommet til enden av minnene. Jeg har glede av å tenke på alle dem jeg husker fra oppveksten i min barndoms gate. Å pugge navn kan være mer fornuftig for noen enn å ta seg en tablett for å få sove.

En mann på 78 år lærte seg diktet om Terje Vigen utenat

For en tid siden leste jeg om en mann på 75 år. Han hadde fått hjerneslag og mistet både synet og taleevnen. Fastlegen oppfordret han til å trene både kroppen og hjernen. Ved hjelp av lydbåndopptak lærte han seg hele Terje Vigen utenat. Han øvde seg på små biter hver dag. Etter hvert fikk han taleevnen tilbake og opptrer nå med å deklamere hele diktet.

Forskere har funnet ut at hjernen kan trenes og formes akkurat som kroppen ved å trene opp mentale muskler som gjør hukommelsen bedre.

Rektor Auklend fortalte en gang: «Ein gut i klassen min kunne sin doble Pontoppidan framlengs og baklengs. Det kunne ikkje eg om dei klinka hovudet mitt.»

Vi blir ikke dummere med årene

Psykologen Sol Seim uttalte en gang til Stavanger Aftenblad: «Vi blir ikke dummere med årene, ikke mindre fantasifulle og mindre utpregede personligheter. Vi lærer fortsatt like bra, men kanskje litt langsommere. Læreevnen avtar ikke mer enn lærelysten.»

Pugging av kunnskaper ble overdrevet i skolen i tidligere tider. Som godt voksen erfarer jeg at jeg ikke husker nødvendige ord og uttrykk slik som tidligere. Jeg må arbeide intenst for å lære meg koder, viktige navn på medisiner og navn på nære og kjente. Vi har

fremdeles bruk for å pugge viktige kunnskaper. Det er utrolig hvor mye kunnskap som kan lagres i minnet uten pugg. Kunnskap som er pugget, er lettere å finne fram igjen i minnet

Vi må alltid ha den «åndelege» eiga med oss

Rektor Auklend ga dette rådet med oss på veien ut i livet: «De må alltid ha den åndelege eiga med dykk.» Vi undret oss på hva han mente med dette. Ved nærmere ettertanke kom vi til at det handlet om dannelse. At vi alltid må bære med oss de verdier vi har fått med oss gjennom livet hjemmefra, fra skoler og sosiale sammenhenger. Den blinde forfatteren og pedagogen Ellen Key forklarer dette slik: «Dannelse er ikke det vi har lært, men det som er igjen når vi har glemt det vi har lært.»

Professor Inge Bø forklarer dette slik i ei oppslagsbok:

«Dannelse er en væremåte og tenkemåte som er et resultat av utdanning, oppdragelse og miljø.»